

การศึกษากฎหมายเกี่ยวกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้สู่การปฏิบัติ

THE STUDY OF LAWS RELATING TO IMMIGRANT CHILDREN

FOR SCHOOL ADMINISTRATOR

นางสาวศิรินาถ อุดมถิรพันธุ์ *

Sirinard Udomthiraphan

ผศ.ดร.ปองสิน วิเศษศิริ **

Assist. Prof. Pongsin Viseshsiri, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา รวบรวม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้ 2) จัดลำดับก่อน – หลังกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้ และ 3) นำเสนอประเด็นหลักที่สำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้เพื่อนำสู่การปฏิบัติ โดยศึกษาค้นคว้าจากสารบัญญัตินิติของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เรียบเรียง

ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) การศึกษา รวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้มีจำนวนทั้งสิ้น 40 ฉบับ แบ่งเป็น (1) กฎหมายระหว่างประเทศ 6 ฉบับ คือ จารีตประเพณี 1 ฉบับ สนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี 3 ฉบับ และสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมิได้เป็นภาคี 2 ฉบับ (2) กฎหมายภายในประเทศไทย 34 ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญ 11 ฉบับ พระราชบัญญัติ 7 ฉบับ กฎกระทรวง 6 ฉบับ ประกาศกระทรวง 2 ฉบับ ระเบียบกระทรวง 5 ฉบับ และมติคณะรัฐมนตรี 3 ฉบับ 2) การจัดลำดับก่อน – หลังกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้ แบ่งลำดับเวลาได้ คือ กฎหมายระหว่างประเทศลำดับตามปีที่ประกาศใช้ ส่วนกฎหมายภายในประเทศไทยลำดับเวลา คือ (1) ช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2) ช่วงเริ่มต้นสิทธิการศึกษาของเด็กต่างด้าว (3) ช่วงรัฐธรรมนูญประชามติ และ (4) ช่วงเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน 3) ประเด็นหลักที่สำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ (1) ประเด็นสอดคล้องสัมพันธ์กันของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศไทย คือ เรื่องสิทธิในการศึกษาไม่ว่าสัญชาติใด หรือไร้สัญชาติย่อมได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียม (2) ประเด็นเนื้อหาสาระหลักสำคัญเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ คือ เรื่องรัฐธรรมนูญรับรองสิทธิการศึกษาโดยรัฐต้องจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแบบให้เปล่าพร้อมสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและเอกชนเข้ามาจัดการศึกษา ทั้งนี้ให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ลำดับศักดิ์รองลงมากำหนดสาระสำคัญเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติใน

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: itsmepang@gmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: v.pongsin@gmail.com

ISSN 1905-4491

Abstract

This research is a document research aims to 1) study, collect the laws related to immigrant children for school administrator 2) prioritize the laws relating to immigrant children for school administrator and 3) presented the main points of laws for bring into action. According to the substance of international law that the country has accepted and obligation, Thai' laws, the documents about the commands and regulations published regulations of the relevant government agencies. Various publications, periodicals since 2475 B.E. – present and analyze data that are compiled.

The results are as follows: 1) study, collect the laws relating to immigrant children for school administrator were 40 edition, divided into (1) international law, there are 6 edition sources include the customary 1 issue the treaties that Thai became Party 3 issue the treaties that Thai did not became party 2 issue (2) Thai' laws, there are 34 edition sources include the Constitution 11 issue The act 7 issue the rule of the ministry 6 issue the announcement of the ministry 2 issue the regulations of ministry 5 issue and the cabinet resolution 3 issue 2) ranking first – after the series is over is an international legal order based on the year of publication (1948 – 1989 mean 2491 B.E. – 2532 B.E.) Thai' laws section, the sequences are (1) 2475 B.E. – 2511 B.E. (2) 2534 B.E. – 2538 B.E. (3) 2540 B.E. – 2548 B.E. (4) 2550 B.E. – present 3) the main points of the law are (1) the corresponding issues associated with international law and Thai' laws, and (2) dealt with the main subject matter is important to bring into action.

บทนำ

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยข้อ 26 ระบุประเด็นเรื่องการศึกษาวได้อย่างชัดเจน ประกอบกับสถานการณ์ของโลกยุคปัจจุบัน เป็นโลกไร้พรมแดน ทำให้การติดต่อสื่อสารคมนาคมมีความสะดวกสบาย จึงเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลต่างสัญชาติสามารถย้ายถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพ และเป็นแรงงานในประเทศไทยได้มากขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้มีเด็กต่างด้าวอพยพติดตามบิดามารดาเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมากขึ้นตามไปด้วย โดยที่เด็กเหล่านี้มีสิทธิที่จะได้รับโอกาส และเข้าเรียนในสถานศึกษาของประเทศไทยเช่นกัน ตามความในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อ 28 ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้เมื่อ พ.ศ. 2535 (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2537) ความว่า

1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษา และเพื่อให้สิทธินี้บังเกิดผลตามลำดับและบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน รัฐภาคีจะ

- ก) จัดการศึกษาในระดับประถมเป็นภาคบังคับที่เด็กทุกคนสามารถเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
- ข) สนับสนุนการพัฒนาของการศึกษาระดับมัธยมในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ จัดการศึกษาให้แพร่หลายและเปิดกว้างแก่เด็กทุกคน และดำเนินมาตรการที่เหมาะสม เช่น การนำมาใช้ซึ่งการศึกษาแบบให้เปล่าและการเสนอให้ความช่วยเหลือทางการเงินในกรณีที่ย่ำแย่
- ค) ทำให้การศึกษาในระดับสูงเปิดกว้างแก่ทุกคนบนพื้นฐานของความสามารถ โดยทุกวิธีการที่เหมาะสม
- ง) ทำให้ข้อมูลข่าวสาร และการแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพ เป็นที่แพร่หลายและเปิดกว้างแก่เด็กทุกคน
- จ) ดำเนินมาตรการเพื่อสนับสนุนการเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ และลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน

2. รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมที่จะประกันว่า ระเบียบวินัยของโรงเรียนได้กำหนดขึ้นในลักษณะที่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของเด็ก และสอดคล้องกับอนุสัญญานี้

3. รัฐภาคีจะส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อที่จะเกื้อกูลต่อการขจัดความเหลื่อมล้ำและการไม่รู้หนังสือทั่วโลก และเอื้ออำนวยให้ได้รับความรู้ทางวิชาการและทางเทคนิคและวิธีการสอนสมัยใหม่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ความต้องการของประเทศกำลังพัฒนาจะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ

โดยที่ผ่านมามีผลการศึกษาวิจัยด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวยังมีอยู่น้อย ไม่มีผู้รวบรวมไว้ อย่างชัดเจน ทำให้การนำไปสู่การปฏิบัติไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มคนต่างด้าว หรือเด็กต่างด้าว ดังเช่น ญัตติฉบับที่ 2553 ได้ศึกษาความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนของชาวอุรูกลาไว้วัย ชาวเลกลุ่มใหญ่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทย ซึ่งมีสถานะเป็นคนไร้สัญชาติ ผลการศึกษาพบว่าชาวอุรูกลาไว้วัยต้องการ ผู้สอนที่ยอมรับในศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ต้องการหลักสูตรเนื้อหาได้แก่ หลักสูตรการฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร การฝึกอบรมภาษาต่างประเทศและมัคคุเทศก์ การวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิด ผลกระทบจากภาวะโลกร้อน ความรู้การหาแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ความรู้เรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับชาวอุรูกลาไว้วัยคือ ผู้สอนควรเป็นคนในพื้นที่ หรือเป็นชาวอุรูกลาไว้วัย หลักสูตรควรสอดคล้องและเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของชาวอุรูกลาไว้วัยในสังคมปัจจุบัน การเรียนการสอนสามารถยืดหยุ่นและสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบันและควรตั้งทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ให้เป็นสื่อการเรียนการสอน มีการปรับวิธีการในการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ (2554) หาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าวในโรงเรียน โดยใช้การวิจัยเชิงผสม เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เกี่ยวกับมุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าว ได้แนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว ได้แก่ (1) ควรดำเนินการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวต่อในรูปแบบเดิม เพื่อความเสมอภาคในการศึกษา (2) ควรจัดโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กต่างด้าว (3) ควรปลูกฝังความรักชาติ ความกตัญญูต่อประเทศไทย (4) ควรมีการจัดระบบการออกเอกสารให้แก่เด็กต่างด้าว ทวีสิทธิ์ ใจห้าว (2554) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างด้าว และปรากฏผลคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครองยังขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเด็กต่างด้าว อีกทั้งการจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนสำหรับเด็กต่างด้าวในปัจจุบัน นอกจากไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแล้วยังมีความเสี่ยงที่จะสร้างผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและอาจส่งผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงของชาติได้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องมีความรู้และเข้าใจถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กกลุ่มนี้ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้ถูกต้อง

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปลายปี พ.ศ. 2558 อันนำไปสู่การพัฒนาทั้งด้านการเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายด้านเศรษฐกิจที่มีแผนการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต และการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี ซึ่งคาดว่าจะทำให้มีจำนวนแรงงานจากหลายหลายประเทศในอาเซียนหลั่งไหลเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ลูกหลานของแรงงานเหล่านี้จำเป็นต้องติดตามบิดามารดาเข้ามา ส่งผลให้ประเทศไทยต้องมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้ารับการศึกษาของเด็กกลุ่มดังกล่าวในสถาบันการศึกษาของประเทศไทย โดยสามารถแบ่งการรับเด็กออกเป็น 3 กลุ่มหลัก กล่าวคือ 1) นักเรียนที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร 2) เด็กนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติ และ 3) เด็กนักเรียนที่ถือหนังสือเดินทางอย่างถูกต้องเข้ามาในสถาบันการศึกษา กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับต่างๆ จึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติตาม เพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน และการบริหารจัดการสถานศึกษาของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว จากสภาพทั้งหมดที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา รวบรวมข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว โดยยึดกรอบช่วงเวลาที่ใช้ และสารบัญญัติสำคัญของทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศไทย

คำถามการวิจัย

1. มีกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยยอมรับและกฎหมายภายในประเทศไทยฉบับใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้
2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้สามารถเรียงช่วงเวลาการออกกฎหมายตามลำดับก่อน – หลัง ได้อย่างไร
3. ประเด็นหลักสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติมีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา รวบรวม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้
2. เพื่อจัดลำดับก่อน – หลังกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้
3. เพื่อนำเสนอประเด็นหลักสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

นิยามคำศัพท์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้ หมายถึง กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศไทย เช่น จารีตประเพณีระหว่างประเทศ สนธิสัญญาระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับการศึกษาของเด็กต่างด้าวในประเทศไทยที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีส่วนเกี่ยวข้องตามกฎหมายและตามหน้าที่ความรับผิดชอบ จึงต้องมีความรู้เพื่อนำไปใช้ปฏิบัติ

เด็กต่างด้าว หมายถึง เด็กไร้สัญชาติ เด็กต่างชาติพันธุ์ เด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร หรือเด็กที่ไม่ใช่เชื้อชาติสัญชาติไทย แต่อาศัยอยู่ในพื้นที่ประเทศไทย มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสตามกฎหมาย โดยเป็นเด็กที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการจัดการศึกษาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีส่วนเกี่ยวข้องตามกฎหมายและตามหน้าที่ความรับผิดชอบ

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งของรัฐและเอกชน

ขอบเขตการวิจัย

เป็นการวิจัยที่มุ่งทำการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารทางราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลสารบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวทั้งระดับสากล และภายในประเทศไทย โดยกฎหมายสากล เลือกรศึกษาส่วนที่เป็นกฎหมายสำคัญซึ่งบัญญัติขึ้นตามการรับรองขององค์การสหประชาชาติ ได้แก่ จารีตประเพณีระหว่างประเทศ สนธิสัญญาระหว่างประเทศทั้งในส่วนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และมีได้เป็นภาคีสำหรับกฎหมายภายในประเทศไทย แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 (พ.ศ. 2475 – 2511) 2) การเริ่มต้นสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาของเด็กต่างด้าว (พ.ศ. 2534 – 2538) 3) การศึกษาของเด็กต่างด้าวในประเทศไทยยุครัฐธรรมนูญประชามติ (พ.ศ. 2540 – 2548) 4) การเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน) เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว มาสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร และสรุปเป็นประเด็นหลักสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวในประเทศไทยได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน (พ.ศ. 2557)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาและแนวทางในการวิจัยการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาองค์ความรู้ รวบรวมข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว จากแหล่งต่างๆ เช่น หน่วยงานทางราชการ ห้องสมุดกฎหมาย หรือจากสื่อทาง internet โดยใช้คำสำคัญค้นจาก search engine เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการศึกษาวินิจฉัย และวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาตามกรอบแนวคิด โดยศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารมาอ้างอิงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ ลำดับเวลา และสาระสำคัญ เพื่อให้เข้าใจความถูกต้องในข้อมูลเหล่านั้น

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ได้แก่ เอกสารทางราชการ ตั๋วบทกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร ที่ประกอบด้วยชื่อกฎหมาย แหล่งที่มา และสาระสำคัญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม และลดทอนข้อมูลอย่างมีระบบเพื่อให้ได้สาระสำคัญที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล นำมาจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และคำถามการวิจัยข้อที่ 1 ซึ่งมุ่งที่จะศึกษา รวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน โดยผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ มีกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้จำนวนทั้งสิ้น 40 ฉบับ แบ่งเป็น (1) กฎหมายระหว่างประเทศ 6 ฉบับ มีแหล่งที่มาได้แก่ จาริตประเพณี 1 ฉบับ สนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี 3 ฉบับ และสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมิได้เป็นภาคี 2 ฉบับ (2) กฎหมายภายในประเทศไทย 34 ฉบับ มีแหล่งที่มาได้แก่ รัฐธรรมนูญ 11 ฉบับ พระราชบัญญัติ 7 ฉบับ กฎกระทรวง 6 ฉบับ ประกาศกระทรวง 2 ฉบับ ระเบียบกระทรวง 5 ฉบับ และมติคณะรัฐมนตรี 3 ฉบับ โดยแบ่งรายละเอียดแสดงไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงแหล่งที่มาและจำนวนของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว

กฎหมายระหว่างประเทศ จำนวน 6 ฉบับ		
จาริตประเพณี 1 ฉบับ	สนธิสัญญาที่ไทยเป็นภาคี 3 ฉบับ	สนธิสัญญาที่ไทยมิได้เป็นภาคี 2 ฉบับ
1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948	1. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1965 2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 3. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989	1. อนุสัญญาว่าด้วยสถานะภาพของคนไร้สัญชาติ ค.ศ. 1954 2. อนุสัญญาต่อต้านการเลือกปฏิบัติในการศึกษา ค.ศ. 1960

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวมีจำนวน 6 ฉบับ และมีแหล่งที่มา ได้แก่ จาริตประเพณี 1 ฉบับ สนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี 3 ฉบับ และสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมิได้เป็นภาคี 2 ฉบับ

ตารางที่ 2 แสดงแหล่งที่มาและจำนวนของกฎหมายภายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว

กฎหมายภายในประเทศไทย จำนวน 34 ฉบับ		
รัฐธรรมนูญ 11 ฉบับ	พระราชบัญญัติ 7 ฉบับ	กฎกระทรวง 6 ฉบับ
<ol style="list-style-type: none"> รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม 2495 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2538 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 	<ol style="list-style-type: none"> พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษามัคบังคับ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 	<ol style="list-style-type: none"> กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของสถานประกอบการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ. 2547 กฎกระทรวงกำหนดให้คนต่างด้าวปฏิบัติเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2548 กฎกระทรวงกำหนดให้คนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยปฏิบัติเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎรและกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม พ.ศ. 2551 กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของบุคคลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ. 2554 กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิขององค์กรวิชาชีพในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ. 2554 กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิขององค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ. 2555
ประกาศกระทรวง 2 ฉบับ	ระเบียบกระทรวง 5 ฉบับ	มติคณะรัฐมนตรี 3 ฉบับ
<ol style="list-style-type: none"> ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การเทียบโอนผลการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติสำหรับผู้ที่มีไข้ผู้ปกครองซึ่งมีเด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษามัคบังคับอาศัยอยู่ 	<ol style="list-style-type: none"> ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยทะเบียนนักเรียน พ.ศ. 2535 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนโดยสถานศึกษา พ.ศ. 2543 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยใบสุทธิของสถานศึกษา และหนังสือรับรองความรู้ของสถานศึกษา พ.ศ. 2547 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยออกนอกเขตควบคุมเป็นการชั่วคราวเพื่อเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2553 	<ol style="list-style-type: none"> มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2535 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2548

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่า กฎหมายภายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวมีจำนวน 34 ฉบับ และมีแหล่งที่มา ได้แก่ รัฐธรรมนูญ 11 ฉบับ พระราชบัญญัติ 7 ฉบับ กฎกระทรวง 6 ฉบับ ประกาศกระทรวง 2 ฉบับ ระเบียบกระทรวง 5 ฉบับ และมติคณะรัฐมนตรี 3 ฉบับ

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และคำถามการวิจัยข้อที่ 2 ซึ่งเป็นการจัดลำดับก่อน – หลังกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว ผู้วิจัยของสรุปผล ดังนี้ กฎหมายระหว่างประเทศสามารถจัดลำดับก่อน – หลังตามลำดับปีที่ประกาศใช้ คือ ค.ศ. 1948 – 1989 ตรงกับช่วงพ.ศ. 2491 - 2532 ประกอบด้วย ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948, อนุสัญญาว่าด้วยสถานะภาพของคนไร้สัญชาติ ค.ศ. 1954, อนุสัญญาต่อต้านการเลือกปฏิบัติในการศึกษา ค.ศ. 1960, อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1965, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989

ในส่วนกฎหมายภายในประเทศไทยจัดลำดับก่อน – หลังเป็น 4 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 (พ.ศ. 2475 – 2511) 2) ช่วงการเริ่มต้นสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาของเด็กต่างด้าว (พ.ศ. 2534 – 2538) 3) ช่วงการศึกษาของเด็กต่างด้าวในประเทศไทยยุครัฐธรรมนูญประชามติ (พ.ศ. 2540 – 2548) และ 4) ช่วงการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน) มีรายละเอียด ดังนี้

1) ช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 (พ.ศ. 2475 – 2511) เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของประเทศไทยที่เปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ประชาธิปไตย โดยช่วงนี้ทำการศึกษาเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับถาวรเท่านั้น ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 เพื่อศึกษาพัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิของบุคคล โดยเฉพาะสิทธิทางการศึกษาของเด็กต่างด้าว

2) ช่วงการเริ่มต้นสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาของเด็กต่างด้าว (พ.ศ. 2534 – 2538) เป็นช่วงที่ประเทศไทยเริ่มมีการบริหารจัดการ และมีการตรากฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าวอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534, พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534, มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2535, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยทะเบียนนักเรียน พ.ศ. 2535 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538

3) ช่วงการศึกษาของเด็กต่างด้าวในประเทศไทยยุครัฐธรรมนูญประชามติ (พ.ศ. 2540 – 2548) ในช่วงนี้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองการปกครองของประเทศไทยอีกครั้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มาจากการจัดทำของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) ตัวแทนของประชาชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำมากที่สุด คือสามารถออกเสียงประชามติก่อนมีการประกาศใช้ ทำให้มีบทบัญญัติเรื่องสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนไว้ชัดเจน รวมถึงด้านการศึกษาด้วย กฎหมายส่วนนี้ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2540, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนโดยสถานศึกษา พ.ศ. 2543, พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545, พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การเทียบโอนผลการเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา, กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของสถานประกอบการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ. 2547, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติสำหรับผู้ที่มีใบผู้ปกครองซึ่งมีเด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับอาศัยอยู่, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยใบสุทธิของสถานศึกษา และหนังสือรับรองความรู้ของสถานศึกษา พ.ศ. 2547, กฎกระทรวงกำหนดให้คนต่างด้าวปฏิบัติเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2548, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2548

4) ช่วงการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน) ในช่วงนี้เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมภายในประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากมีเหตุการณ์ความไม่สงบในบ้านเมือง มีกระแสการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และการหลั่งไหลของแรงงานต่างด้าวที่อพยพเข้ามาจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้กฎหมายต่างๆ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การนำไปปฏิบัติเป็นไปอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมือง และเปิดโอกาสเอื้อให้เด็กต่างด้าวสามารถเข้าถึงการศึกษาได้มากกว่าในช่วงก่อนหน้า กฎหมายที่ทำการศึกษาในช่วงนี้ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550, พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551, กฎกระทรวงกำหนดให้คนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยปฏิบัติเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎรและกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม พ.ศ. 2551, ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยออกนอกเขตควบคุมเป็นการชั่วคราวเพื่อเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2553, กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของบุคคลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนพ.ศ. 2554, กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิขององค์กรวิชาชีพในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนพ.ศ. 2554, กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิขององค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ. 2555

3. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และคำถามการวิจัยข้อที่ 3 ในเรื่องประเด็นหลักที่สำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้จากเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกประเด็นสำคัญ คือ เรื่องเนื้อหาสาระสอดคล้องกันระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศไทยอย่างชัดเจน เป็นที่ยอมรับ และเรื่องเนื้อหาสาระอันเป็นหลักสำคัญเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติ สามารถแบ่งเป็น

1) ประเด็นที่สอดคล้องสัมพันธ์กันของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศไทย มีบทบัญญัติชัดเจนเป็นที่ยอมรับ ดังนี้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวทุกฉบับมีประเด็นที่สัมพันธ์กัน คือ สิทธิในการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชน มนุษย์ทุกคนไม่ว่าสัญชาติใด หรือเป็นคนไร้สัญชาติ ย่อมมีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่แยกเชื้อชาติ สีผิว และชาติพันธุ์ สิทธิในการศึกษานี้ได้รับการยอมรับอย่างชัดเจนในกฎหมายระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันกับประเทศไทย ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948, อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1965, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวนอกจากรับรองสิทธิของบุคคลแล้ว ยังให้การประกันสิทธิการศึกษาแบบให้เปล่า อย่างน้อยถึงระดับประถมศึกษา หรือการศึกษาก่อนบังคับ โดยให้รัฐต้องจัดการศึกษา และส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และมีใช้เพียงกฎหมายระหว่างประเทศเท่านั้นที่รับรองเกี่ยวกับการได้รับการศึกษาของบุคคล กฎหมายภายในประเทศไทยเองได้มีการกำหนดสิทธิในการศึกษาไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน โดยบัญญัติรับรองไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 และบัญญัติรับรองต่อมาในรัฐธรรมนูญทุกฉบับจนถึงฉบับปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มาตรา 30 และมาตรา 49 ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ให้ความสำคัญคุ้มครองและให้สิทธิบุคคลเสมอภาคในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึง อย่างมีคุณภาพ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

2) ประเด็นเนื้อหาสาระหลักสำคัญเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 นับเป็นกฎหมายสูงสุดฉบับแรกของประเทศ ที่แยกบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับรองสิทธิในการศึกษาออกมาเป็นบทเฉพาะเรื่อง และเป็นต้นแบบของการบัญญัติถึงหน้าที่รัฐในการจัดการศึกษาให้รัฐธรรมนูญฉบับต่อมาด้วย โดยระบุอยู่ในมาตรา 63 และ 64 ที่กำหนดให้สถานศึกษาอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐ และรัฐต้องจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย พร้อมสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน ทั้งนี้กระจายอำนาจให้เทศบาลเข้ามาจัดการศึกษาได้เช่นกัน

โดยรัฐธรรมนูญฉบับหลังจากนี้ มีการบัญญัติเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้รัฐปฏิบัติ ดังนี้

มาตรา 73 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ม.ป.ป.) มีการระบุให้รัฐจัดหาทุนและปัจจัยสนับสนุนให้ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสในการศึกษาทุกระดับ พร้อมกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น

มาตรา 60 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ม.ป.ป.) ให้รัฐต้องส่งเสริมการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของประเทศ พร้อมทั้งจัดหาทุนและปัจจัยให้ผู้ยากไร้ในการศึกษาและการฝึกอาชีพ

มาตรา 66 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ม.ป.ป.) กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทัวถึง ส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับ

ส่งผลให้กฎหมายเกี่ยวข้อฉบับอื่นๆ ที่ลำดับศักดิ์รองลงมา มีการกำหนดสาระสำคัญเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน เช่น มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2535 (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2535) เห็นชอบการจัดการศึกษาแก่เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยและเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร โดยกำหนดพื้นที่เข้าเรียนในพื้นที่อาศัยและควบคุมของแต่ละกลุ่ม โดยศึกษาได้ถึงการศึกษาภาคบังคับ และระดับการศึกษาที่อนุญาตให้เรียนได้คือตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2540 (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2540) ให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กวัยเรียนทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ยกเว้นเพียงบางกลุ่มตามที่สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับชาติเสนอ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ม.ป.ป.) ให้รัฐจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีอย่างมีคุณภาพ ทัวถึง ไม่เก็บค่าใช้จ่ายโดยทุกคนมีสิทธิและโอกาสเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนโดยสถานศึกษา พ.ศ. 2543 ข้อ 6 – 12 กำหนดถึงการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาต้องคำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติเพราะแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย สติปัญญา สถานะบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม หรือความคิดเห็นทางการเมือง และไม่ใช้ความรุนแรงหรือการกระทำที่ขัดต่อกฎหมาย

พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ มาตรา 12 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ม.ป.ป.) ให้กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา จัดการศึกษาภาคบังคับเป็นพิเศษด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องด้านต่างๆ พิการ ทูพพลภาพไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล เด็กด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลือตามความจำเป็น

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 22 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 กำหนดว่าการปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใดต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและไม่ให้เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548) เห็นชอบการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย โดยให้โอกาสทางการศึกษา ออกหลักเมื่อสำเร็จการศึกษา จัดสรรเงินอุดหนุนรายหัวอัตราเดียวกับเด็กไทย เมื่อไม่มีหลักฐานแสดงตนที่ราชการ กำหนดให้ชักถามสอบประวัติและบันทึกแจ้งประวัติบุคคลเพื่อลงไว้ในหลักฐานทางการศึกษา และอนุญาตให้เด็กที่ถูกควบคุมจำกัดพื้นที่อยู่อาศัยเดินทางไปศึกษาในพื้นที่อื่นได้ตามระยะเวลาของหลักสูตรโดยไม่ต้องขออนุญาตเป็นครั้งคราว

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้ทั้งรูปแบบการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยตาม กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของสถานประกอบการ พ.ศ. 2547 สิทธิของบุคคล สิทธิขององค์กรวิชาชีพ พ.ศ. 2554 และสิทธิของชุมชนและเอกชน พ.ศ. 2555 ทำให้สถานประกอบการ บุคคล องค์กรวิชาชีพ ชุมชนและเอกชนที่มีความพร้อมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวได้มากขึ้น เหล่านี้เป็นต้น

จะเห็นว่าสาระสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัตินั้นเริ่มต้นจากสารบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทย ส่งผลให้กฎหมายที่มีลำดับศักดิ์รองลงมาต้องดำเนินการปฏิบัติและบัญญัติความตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นหากพิจารณารายละเอียดของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น พบว่าประเทศไทยมีพัฒนาการในสารบัญญัติของกฎหมายที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษามากขึ้น เพราะจากเดิมกฎหมายฉบับเก่าๆ มักปิดกั้นหรือไม่มีการระบุถึงสิทธิในการรับการศึกษาของเด็กต่างด้าวอย่างชัด แต่กฎหมายที่บัญญัติขึ้นตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เปิดโอกาสให้คนต่างด้าวรวมถึง บุตรหลานของพวกเขามีสิทธิในการอยู่อาศัยในประเทศไทย พร้อมกับได้รับการศึกษามากขึ้น

กฎหมายจึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกคนต้องรู้ ใครจะอ้างว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อหลีกเลี่ยงให้ตนเองไม่ต้องรับผิดชอบนั้นไม่ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเป็นบุคลากรวิชาชีพที่ต้องรับผิดชอบบริหารจัดการ สถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ภายในสถานศึกษานั้นก็มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ กติกา หรือข้อตกลงกำหนดเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องศึกษา ทำความเข้าใจ และปฏิบัติตาม โดยเฉพาะความรู้ในกฎหมายการจัดการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาเป็นกิจกรรมหลักของ สถานศึกษา และเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะกระทำการใดๆ ที่ขัดต่อกฎหมายและปฏิเสธว่าไม่รู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับความรับผิดชอบของตนไม่ได้เช่นกัน ซึ่งการศึกษา รวบรวมกฎหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าว ยังมีผู้ให้ความสนใจ รวบรวม ค้นคว้า และวิเคราะห์อยู่ในวงจำกัด ทั้งๆ ที่เรื่องดังกล่าวมีความสำคัญและเป็น ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว อีกทั้งยังส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

อภิปรายผล

จากการศึกษา รวบรวม จัดลำดับก่อน – หลัง และนำเสนอประเด็นสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ เด็กต่างด้าวทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นว่า กฎหมายระหว่าง ประเทศมีอิทธิพลต่อการบัญญัติกฎหมายภายในประเทศ เนื่องจากหลังจากที่ไทยร่วมลงนามในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทำให้มีความตื่นตัวด้านสิทธิของบุคคลในด้านต่างๆ รวมถึงด้านการศึกษา ซึ่งเป็นประเด็น สำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนสังคม และการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในประเทศ ดังที่สุวรรณี เข้มเจริญ (2547: 9-10) ได้ที่กล่าวถึงจารีตประเพณีประเพณีระหว่างประเทศจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ ได้แก่ 1) การถือปฏิบัติโดยทั่วไป (general practice) และ 2) ความเชื่อว่าการถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป นั้นเป็นสิ่งถูกต้องควรได้รับการยอมรับว่าเป็นกฎหมาย (opinion juris) ซึ่งการจะคว่ากฎหมายใดได้รับการถือ ปฏิบัติโดยทั่วไป และเป็นสิ่งที่ถูกต้องอันควรได้รับการยอมรับว่าเป็นกฎหมาย อาจดูได้จากการที่รัฐต่างๆ ได้นำ กฎเกณฑ์เหล่านั้นมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของตน ซึ่งกฎหมายหนึ่งที่รัฐต่างๆ ได้ให้การยอมรับและได้นำ หลักการไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของตน ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)

โดยพบว่า กฎหมายการศึกษาของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 – ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวทุก ฉบับได้ให้ความสำคัญต่อการได้รับการศึกษาของบุคคลอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะกฎหมายในยุคหลัง

ที่ประกันสิทธิในการศึกษาของเด็กต่างด้าว และเปิดโอกาสให้มีสิทธิในการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กไทย ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับ Reynolds Farley และ Richard Alba (2002) ที่ระบุว่ารัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาให้สิทธิทางการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวผิดกฎหมายเท่าเทียมกับเด็กอเมริกัน โดยให้จัดการศึกษาแก่เด็กเหล่านี้ด้วยความละเอียดอ่อน โรงเรียนรัฐในท้องถิ่นต้องจัดการศึกษาด้วยภาษาที่เด็กต่างด้าวเข้าใจ จนกว่าเด็กจะสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดี เป็นผลให้มีการปรับปรุงและการวางแผนการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อปรับปรุงความสามารถทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวในโรงเรียน

ขณะเดียวกัน Eija Asikainen (1994) เสนอว่าในประเทศฟินแลนด์มีการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กอพยพที่คล้ายมาจากบอสเนีย โดยมีจุดมุ่งหมายในการสนับสนุนและช่วยเหลือให้นักเรียนต่างด้าวรักษาภาษาชาติพันธุ์ของตนไว้ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของนักเรียนพร้อมๆ กับการสอนภาษาฟินนิช เพื่อให้เด็กคุ้นเคยกับวัฒนธรรม ลักษณะสังคมและการศึกษาของฟินแลนด์ ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับการให้การศึกษาแก่เด็ก เยาวชนและบุคคลอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยไม่ใช่เรื่องความแตกต่างของเชื้อชาติ สัญชาติ มาเป็นเหตุให้บุคคลไม่ได้รับสิทธิในการเข้ารับการศึกษา

ถึงแม้ว่ากฎหมายภายในประเทศไทยจะไม่ได้จำกัดสิทธิในการศึกษาของเด็กต่างด้าว แต่พบว่ามีกฎหมายบางฉบับที่ไม่สนับสนุนให้คนไร้สัญชาติได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ เช่น มาตรา 44 ของพระราชบัญญัติกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2541 กำหนดคุณสมบัติของนักเรียน นักศึกษาที่มีสิทธิกู้ยืมเงินได้ว่าต้องมีสัญชาติไทยเท่านั้น ซึ่งอุปสรรคดังกล่าวเกิดจากการออกกฎหมายภายในประเทศไทยเอง จะเห็นได้ว่ากฎหมายมาตรานี้ในภาพกว้างเป็นเรื่องที่ขัดกับกฎหมายหลักๆ ทั้งกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยยอมรับ และกฎหมายของประเทศไทยเอง เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (กรมการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ม.ป.ป.) กำหนดว่า การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นภาคบังคับ จัดแบบให้เปล่า ทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและอาชีพ และทุกคนสามารถรับการศึกษาขั้นอุดมศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองตามกฎหมายมีสิทธิเลือกโรงเรียนสำหรับบุตรหลานของตน รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29 กำหนดว่าการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะกาลที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น จะกระทบสิทธิและเสรีภาพมิได้ มาตรา 30 ให้บุคคลเสมอกันและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ และมาตรา 49 กำหนดว่าบุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการพิจารณาปรับแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ให้มีความชัดเจนและมีเหตุผลรองรับที่ไม่ทำให้เห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับกฎหมายหลักๆ ฉบับอื่นๆ

นอกจากนี้อุปสรรคสำคัญต่อการศึกษาของเด็กต่างด้าว คือ เรื่องการนำกฎหมายไปปฏิบัติซึ่งเกิดจากผู้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการได้รับการศึกษาของเด็กต่างด้าว เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจในการนำกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องมาจัดการศึกษาให้แก่เด็กต่างด้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทวิสิทธิ์ ใจห้าว (2554) ที่ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยมีปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาหลายด้าน เช่น ปัญหาผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครองยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ที่บัญญัติไว้ว่าให้สถานศึกษาถือเป็นหน้าที่ในการที่จะรับเด็กที่อยู่ในวัยการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับเข้าเรียนในสถานศึกษา และการจัดการศึกษาโดยบุคคลและองค์กรชุมชนหรือองค์กรเอกชนในรูปแบบการเรียนนั้น มีปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาครัฐไม่สามารถเข้าถึงหรือ

มีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรมการสอน และการประเมินผลการเรียนได้ ศูนย์การเรียนรู้จึงไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ส่งผลต่อสิทธิมนุษยชนและอาชญากรรมต่อสังคม ความมั่นคงของชาติได้ และจากการวิจัยให้สภาการศึกษา ปองสิน วิเศษศิริ (2552) ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเด็กไร้สัญชาติจากการระดมความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างและผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ผู้รับผิดชอบการนำกฎหมายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กไร้สัญชาติไปปฏิบัติพบว่า ตัวบทกฎหมายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กไร้สัญชาติบางฉบับเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติจริง โดยเป็นอุปสรรคในการจัดทำทะเบียนข้อมูลนักเรียนงบประมาณและการให้การช่วยเหลือในด้านอื่นๆ

หากประเทศไทยมีการสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนัก เห็นความสำคัญและมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว เพื่อให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง และนำไปขยายผลให้กับครู เพื่อช่วยกันจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด พร้อมนำมาพัฒนาต่อยอดการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสิทธิในการศึกษาของเด็กต่างด้าวก็จะส่งผลดีต่อประเทศเอง เพราะเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจำนวนเด็กต่างด้าวที่หลั่งไหลเข้ามาจะมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งเด็กเหล่านี้อาจเข้ามาพร้อมกับผู้ปกครองที่มีความรู้ เข้ามาเป็นแรงงานระดับสูง ดังนั้นเมื่อประเทศไทยมีการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับเด็กต่างด้าวให้สอดคล้องยืดหยุ่นมากขึ้น จึงเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศในทางอ้อม เนื่องจากปัจจุบันแรงงานต่างด้าวจะเป็นแรงงานหลักซึ่งช่วยให้เพิ่มมูลค่าให้กระบวนการผลิตสินค้าและบริการ อีกทั้งเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาภายในประเทศให้เป็นมาตรฐานสากล ส่งผลให้คุณภาพชีวิตและคุณภาพสังคมของประชาชนภายในประเทศดีขึ้นตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) จากการวิจัยที่พบว่ากฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีความเปลี่ยนแปลง มีวิวัฒนาการไปตามยุคสมัยและความเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรรวบรวมกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าว และค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติมต่อไป

2) จากที่ผลการวิจัยพบว่า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้ จำนวนมาก และมีรายละเอียดที่ผู้บริหารสถานศึกษาอยากแก่การเข้าใจและจดจำเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงเสนอให้สถาบันที่จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา หรือผลิตผู้บริหาร ควรบรรจุความรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าวไว้ในหลักสูตร เพื่อที่จะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับประเทศต่อไป

3) จากการวิจัยที่พบว่าองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมาคมผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาแห่งประเทศไทย สมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย สมาคมรองผู้อำนวยการสถานศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งประเทศไทย ควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาในหัวข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา รวบรวมกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้ในช่วงพ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน (พ.ศ.2557) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นแนวปฏิบัติ แต่ไม่ได้ศึกษาถึงผลการนำกฎหมายไปปฏิบัติ จึงควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลการนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าวที่มีอยู่ในปัจจุบันไปปฏิบัติ เพื่อศึกษาสภาพปัญหา หรือผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทยในแง่ต่างๆ และจัดทำแนวทางการแก้ปัญหาต่อไป

2) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษา รวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้

โดยเน้นเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพียงอย่างเดียว จึงควรทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงระเบียบและสิทธิในการเข้าศึกษาของเด็กต่างด้าวในระดับอื่น ว่ามีสิทธิในการศึกษาอย่างไร เช่น ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา

3) จากการวิจัยพบว่าประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าวในประเทศอื่น จึงควรศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าวในประเทศเพื่อนบ้าน หรือกลุ่มประเทศอื่นๆ เช่น ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงวิธีการปฏิบัติต่อคนต่างด้าวในเรื่องของการศึกษา และนำมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวในประเทศไทยให้มีคุณภาพ และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งสามารถนำข้อมูลมาเตรียมความพร้อม รองรับการเปิดประเทศเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งคนต่างด้าวสามารถเคลื่อนย้ายเพื่อไปเป็นแรงงานประกอบอาชีพได้เสรีมากขึ้น และคนไทยเองอาจมีการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในต่างประเทศเพิ่มขึ้นเช่นกัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กัญบัตรสหประชาชาติ. (2557). สืบค้นจาก <http://th.wikipedia.org/wiki/กัญบัตรสหประชาชาติ>
- คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2475-a0002.pdf>
- คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2517-a0001.pdf>
- คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2521-a0001.pdf>
- คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2534-a0002.pdf>
- คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2550-a0001.pdf>
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, สำนักงาน. (2537). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- ณัฐธิดา จันทรมณี. (2553). *แนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับชาวอุรุกรักลาไว้อยู่*. สืบค้นจาก <http://www.edu.chula.ac.th/ojed/doc/V52/v52d0022.pdf>
- ทวีสิทธิ์ ใจห้าว. (2554). *การจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติ: ภารกิจที่ท้าทาย*. สืบค้นจาก <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/36945-4531.pdf>
- ปองสิน วิเศษศิริ. (2552). *การพัฒนากฎหมายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กไร้สัญชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2541. (2541, 24 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 115 ตอนที่ 15 ก. หน้า 16 – 31.
- มานิตย์ จุมปา, บรรณาธิการ. (2555). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนโดยสถานศึกษา พ.ศ. 2543. สืบค้นจาก <http://www.ilchonburi.org/law/lc0017.doc>

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. สืบค้นจาก [http://th.wikipedia.org/wiki/รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550](http://th.wikipedia.org/wiki/รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย_พุทธศักราช_2550)
- รัตนพงษ์ ตุมพสุวรรณ. (2554). *การวิเคราะห์มุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าวในโรงเรียน: การวิจัยเชิงผสม*. สืบค้นจาก <http://www.edu.chula.ac.th/ojed/doc/V54/V54d0189.pdf>
- เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนักงาน. (2535). “มติคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0202/1950 เรื่อง การจัดการศึกษาแก่เด็กไม่มีสัญชาติไทยและเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร,” 28 มกราคม 2535.
- เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนักงาน. (2540). “มติคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0205/11071 เรื่อง การประชุมคณะรัฐมนตรีในส่วนภูมิภาค (ปัญหาชนกลุ่มน้อย ปัญหาชาวเขาพบพื้นที่สูง และปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน),” 29 กรกฎาคม 2540.
- เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนักงาน. (2548). “มติคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0503/ว(ล) 8990 เรื่อง ร่างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐาน วัน เดือน ปีเกิด ในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. .... (การจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย),” 5 กรกฎาคม 2548.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). *พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. สืบค้นจาก http://onec.go.th/onec_backoffice/uploaded/Category/Laws/Act/acteng/01/0101-c.pdf
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. สืบค้นจาก http://onec.go.th/onec_backoffice/uploaded/Category/Laws/Act/acteng/01/0101-a.pdf
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). *พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550*. สืบค้นจาก http://onec.go.th/onec_backoffice/uploaded/Category/Laws/Act/acteng/01/0101-h-510331.pdf
- สุวรรณีย์ เข็มเจริญ. (2547). *สิทธิในการศึกษาของคนไร้สัญชาติในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การระหว่างประเทศ, กรม., การต่างประเทศ, กระทรวง. (ม.ป.ป.). *กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR)*. สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/download/>
- องค์การระหว่างประเทศ, กรม., การต่างประเทศ, กระทรวง. (ม.ป.ป.). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (2491)*. สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/download/>
- องค์การระหว่างประเทศ, กรม., การต่างประเทศ, กระทรวง. (ม.ป.ป.). *อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination-CERD)*. สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/download/>

ภาษาอังกฤษ

- Asikainen, E. (1994). *Bosnian child at School in Ilomantsi, Qualitative Study on Refugee Education in Finland*. A European Journal of International Migration and Ethnic Relations, (23-24), 7-14.
- Farley, R. and Alba, R. (2002). *The New Second Generation in the United States*. International Migration Review, (3), 669-701.